

HANKKEEN ELINKAARI

Case: Kuntouttava työote -hanke

Tampereen ammattikorkeakoulu
Viestinnän koulutusohjelman tutkintotyö
Suuntautumisvaihtoehto projektinhallinta
Kevät 2006

Minna Koskela

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys käsittelee projektin elinkaarta kirjallisuuden pohjalta. Aluksi kerron yleisesti, mitä tarkoitetaan sanalla projekti. Usein projekteista käytetään sanaa hanke ja siksi olen myös ottanut yhdeksi aiheeksi tarkastella projekti- ja hanke-käsitteiden merkitystä. Kirjallisuusuosuudessa käytän pääkäsitteenä sanaa projekti, koska ei ole olemassa pelkästään hanketta käsittelevää yleisteoksia. Kuten osiossa ”Hanke vs. projekti” kerrotaan, tarkoitetaan käsitteillä usein samaa asiaa. Kun kerron lähemmin Kuntouttava työote –hankkeesta, käytän sen yhteydessä käsitettä hanke.

Projekteja on olemassa useita eri tyyppisiä ja olenkin käynyt lyhyesti läpi yleisimmät projektityypit. Kuntouttava työote –hanke on jaottelun perusteella kehittämisprojekti. Lopuksi käyn teoriaosuudessa läpi projektin elinkaaren liittyvät alueet.

Kuntouttava työote –hanke on erittäin laaja hanke ja olen yrittänyt tarkoituksella käydä mahdollisimman lyhyesti, mutta selkeästi läpi kaikki hankkeen osaprojektit. Olen selvittänyt niiden tarkoituksen sekä tilanteen toukokuun 2005 mennessä.

Arviointiosiossa olen pyrkinyt pohtimaan ja arvioimaan Kuntouttava työote -hanketta yleisellä tasolla, suurempana kokonaisuutena.

ABSTRACT

This thesis handles the theoretical framework of a project lifeline based on literature. First I go through what the word "project" means. An alternative term used for project is "plan". Because of these different terms used, one of the goals in this thesis is to understand the difference and meaning of each term. The terminology issue is covered in the "Plan vs Project" section. Later in the thesis I describe the Remedial methods -plan.

There are several different types of projects and I have briefly described the most commonly used types. Based on this division Remedial methods -plan is a development project. Finally in the theory part of this thesis I go through the lifeline of a project.

Remedial methods -plan was a very large plan and I've purposely tried to go through as briefly as possible the different projects that were carried out during this plan. These descriptions are based on the situation by May 2005. I have tried to evaluate Remedial methods -plan as one large entity.

Sisällys

1	JOHDANTO	5
2	MIKÄ ON PROJEKTI?	6
3	PROJEKTI VS. HANKE	7
4	PROJEKTITYYPIT	8
5	PROJEKTIN ELINKAARI	9
	5.1 Suunnittelu	10
	5.2 Ohjaus ja seuranta	12
	5.3 Arviointi ja projektin päättäminen	13
6	KUNTOUTTAVA TYÖOTE –HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	14
7	HANKKEEN OSA-ALUEET	18
	7.1 Projektityöntekijän valitseminen	18
	7.2 Tiedottaminen	18
	7.3 Kuntoutuksen tukihenkilötoiminta	20
	7.4 Toimintakyksuunnitelmat	21
	7.5 Kuntouttava työote-kysely	21
	7.6 Ikäihmisten kuntosaliryhmä	21
	7.7 Toimintakykytesti	22
	7.8 Vanhainkodin ulkoilupolku ja grillikatot	22
	7.9 Opinnäytetyöt	23
	7.10 Ikäihmisten liikuntaryhmä	24
	7.11 Lyhytaikaisyksikön perustaminen	24
	7.12 Teemaluentosarja	25
	7.13 Koulutus	25
8	HANKKEEN OHJAUS JA SEURANTA	28
9	HANKKEEN ARVIOINTI JA PÄÄTTÄMINEN	29
10	POHDINTA	30
	LÄHTEET	32

1 JOHDANTO

Olen toiminut Savonlinnan kaupungin hallinnoimassa Kuntouttava työote -hankkeessa hankevastaavana 1.5.2004 – 23.5.2005 välisenä aikana ja näin saanut mahdollisuuden seurata läheltä projektin etenemistä ja siihen liittyviä tekijöitä. Työhöni kuului hankkeeseen liittyvä ideointi, suunnittelu, toteutus – ts. kaikki ne toiminnot, jotka edesauttoivat hankkeen toteutusta ja eteenpäin viemistä.

Hankkeen edetessä aloin hahmottamaan päässäni loppuraporttia, jonka olisin joutunut kirjoittamaan, jos olisin jatkanut työtäni hankevastaavana hankkeen loppuun asti. Olin kirjoittanut lyhyempiä väliraportteja, mutta ulkopuolinen ei niistä välttämättä saa kuvaa hankkeen kokonaisuudesta.

Kaikilla projekteilla ja hankkeilla on oma elinkaari, joka vaihtelee mm. projektityypistä riippuen. Myös Kuntouttava työote –hankkeella on elinkaari ja koin haastavana saada kaikki hankkeeseen liittyvät asiat yksiin kansiin. Selvitin opinnäytetyötä varten tarkemmin projektien kulkua ja siihen liittyviä asioita. Tähän asti olin usein toiminut oman tuntuman pohjalta ja kuten myöhemmin tulee esille, ei se aina ole järkevin tapa toimia. Nyt siis sain paljon uutta tietoa projekteista ja se tieto varmasti hyödyntää minua jatkossa työskennellessäni erityyppisissä projekteissa.

2 MIKÄ ON PROJEKTI?

Projekti-sanaa käytetään nykyään lähes kaikesta toiminnasta. Tämän vuoksi alkaa sana olla kulunut ja monet ovat ehtineet väsyäkin koko ”projektiin”. (Anttila 2001.)

Projekti-sana tulee latinan sanasta *projectum*, joka merkitsee ”esiin heitetty” – siis jotain joka on edessämme ja joka johtaa ajatukset niihin eteen tuleviin ehdotuksiin, ideoihin, joiden ratkaisuja yritetään löytää (Anttila 2001). Projektin määritelmä ei ole yksiselitteinen. Usein projekti kuvataan kestoltaan rajalliseksi, ainutkertaiseksi ja muusta toiminnasta erillään olevaksi toiminnoksi, jonka tarkoituksena on saavuttaa resursseja ohjailemalla tietty päämäärä. (Karlsson & Marttala 2001.)

Harva projekti on kuitenkaan ainutkertainen tai erillään muusta toiminnasta. Karlsson ja Marttala (2001) käyttävät esimerkkinä talon rakentamisprojektia ja pohtivat, voiko jokainen valmistalo ainutkertainen? Tällöin on kyse projektin kohteesta. Anttila (2001) taas kuvaa projekti kokonaisuutena, jota ei voi täysin samanlaisena toistaa. Tässä taas tarkoitetaan itse toimintaa ja kaikkea siihen liittyviä osa-alueita. Siinä mielessä se projektia voidaan ajatella ainutkertaisena.

Myös tietotekniikka alalla puhutaan usein projekteista; koko tuotanto saattaa olla projektimuotoista. Millä tavalla se silloin voi olla ainutkertaista ja erillään muusta toiminnasta? Projektilla on lähes aina yhteisiä rajapintoja muun toiminnan kanssa – samat ihmiset ovat samanaikaisesti mukana sekä projektissa että muussa toiminnassa, joskus molemmissa yhtäaikaisesti. Myös rahoituksellisesti ja materiaalisesti projekti liittyy muuhun toimintaan. Projektiin käytettävät voimavarat otetaan aina muusta toiminnasta. (Karlsson & Marttala 2001.)

Myös projektin kestosta voidaan olla hieman eri mieltä. Vaikka itse projektin toteutus päättyisikin tiettyyn, ennalta sovittuun aikaan mennessä, jäävät projektin tulokset, ylläpito ja muutokset elämään pitkään sen jälkeen. (Karlsson & Marttala 2001)

Vaikka projektin tavallinen määritelmä ei ole yksiselitteinen, voidaan Karlssonin ja Marttalan (2001) mukaan projektissa todeta kaksi selvää piirrettä, joitten ansioista projekti poikkeaa pysyvästä organisaatiosta.

1. Projektilla on yksi hallitseva ja erityinen tarkoitus, kun taas pysyvien organisaatiomuotojen on useimmiten otettava huomioon useita tavoitteita.
2. Projekti on väliaikainen organisaatio, joka puretaan, kun tavoite on saavutettu

Anttila (2001) liittyy projekti-käsitteeseen myös muita määritelmiä. Projektin tulee olla *tavoitteellista*. Tavoitteiden tulee olla ennalta määritellyt ja ne kuvataan hyvin tarkasti. Tavoitteiden saavuttaminen ja voimavarojen käyttö on myös *suunnitelmallista*. *Yhteistoiminnallisuus* taas on sitä, että valitaan hyvin perustellen sellainen ryhmä, jolle annetaan valtuudet tehdä jokin juttu yhdessä. Projekti edellyttää siihen osallistuvilta yhteistä arvoperustaa, joka on myös kaikille selvillä. Arvoperusta ja arvopäämäärä asetetaan kantavaksi ideaksi ja siihen on sitouduttu, jolloin se antaa edellytykset projektin onnistumiselle ja kiistakohtien ja kriisien selvittämiseksi. Näiden lisäksi Anttila (2001) mainitsee projektiin liittyväksi käsitteet tehokkuuden ja kurinalaisuuden.

3 PROJEKTI vs. HANKE

Työkentillä projektista ja hankkeesta puhutaan usein rinnakkain ilman, että aina tiedetään tarkoitetaanko niillä eri asioita vai onko niillä jokin piilevä merkitysero (Anttila 2001). Virkki & Somermeri (1997) esittävät kirjassaan ”Projektityö – kehittämisen moottori” kuvion, jossa ylimpänä on organisaation 3-5 vuoden mittainen kehittämisohjelma. Se jakautuu hankkeisiin, joiden pituudeksi he esittävät 1-2 vuotta. Kukin hanke jakautuu puolestaan alle 9 kuukauden mittaisiin projekteihin, joita samaa hanketta toteuttamaan voidaan suunnitella useitakin. Koska kirjoittajat ovat liiketalouden ekspertejä ja ovat erityisen perehtyneitä tietotekniikan kehittämishankkeisiin, nämä nimitykset ja ajan määrittelyt johtunevat heidän kokemuksistaan niissä tehtävissä. Nimitykset ja

aikamääreet eivät näytä kuitenkaan kovin hyvin yksiin mm. kulttuuri – ja sosiaalialojen projektitoimintojen kanssa. (Virkki & Somermeri 1997.)

Anttilan (2001) tekemien projektityön ammattilaisille tehtyjen haastattelujen perusteella mielipiteet jakautuivat kahteen leiriin: ”ei mitään eroa, ne tarkoittavat samaa asiaa” ja ”on niillä selvä ero ja tarkoittavat eri asioita”. Vastausten perusteella Anttila (2001) teki asiasta päätelmän, jonka perusteella projekti ja hanke mielletään tavallisessa puheessa keskenään synonyymeiksi, joskin joskus on tarve tehdä erottelua niiden välillä. Hanke-sanana merkitys koetaan laajempaan, joten jos kohteella ei ole selvää rajausta tai sen tavoitekuvaus ei ole kovin täsmällinen eikä se muutenkaan ole yhtä täsmällisesti määritelty ja rajattu kokonaisuus, käytetään termiä hanke. Projekti on aina täsmällisesti määritelty, rajattu kokonaisuus, jolla on tavoitteet ja johon kohdistuu työpanoksia. (Anttila 2001.)

Projekti on ammattialasta riippumaton kuvaus tietynlaiselle työ- ja ajattelutavalle (Koskinen 2002). Koskinen (2002) ihmettelee, miksi juuri suomenkielen pitää olla ainoa eurooppalainen kieli, jossa halutaan käyttää sanaa ”hanke”. Hänen mielestään projekti on hyvä sana eikä sitä tarvitse yrittää kääntää suomeksi. Missään muussakaan kielessä ei käytetä projektin sijasta muuta käsitettä. Vaikka nyky-suomen sanakirja kääntää sanan projekti hankkeeksi, ei se Koskisen (2002) mielestä ole perusteltua. Hänen mukaan hanke tarkoittaa ennemmin samaan päämäärään tähtäävien projektien joukkoa ja hankkeet taas ovat ohjelmien osia.

Koskinen (2002) painottaa, että samassa työorganisaatiossa tulisi käyttää yhden mukaisia käsitteitä, jotta yleinen ymmärrettävyys säilyisi.

4 PROJEKTITYYPIT

Anttila (2001) jakaa projektit tarkoitusten perusteella kahdeksaan päätyyppiin. Jos projektin tavoitteena on kehittää jotain aluetta niin, että voidaan samalla myös itse kouluttautua sekä kouluttaa muita tavoitteiden mukaisesti, on

kyseessä *koulutus- ja kehitysprojekti*. Jos taas tarkoitus on uuden tai parannetun toiminnan saavuttaminen, puhutaan *kehittämisprojektista*. Esimerkkejä tämän tyyppisestä projektista ovat mm. selvitykset, tilaisuuksien suunnittelutehtävät ja työmenetelmien kehittämistehtävät. Kehittämisprojektin kohteena olevat ongelmat pitäisi voida aina määritellä niin, että ne voidaan ratkaista. (Koskinen 2002.) Silfverberg (1996) lisää myös, että kehitysprojekteissa pyritään pitkäaikaisiin, kestäviin vaikutuksiin eikä pelkästään lyhytaikaisiin. *Tutkimusprojektissa* on tehtävänä hankkia uutta tietoa tai todentaa olemassa olevaa, valmiiksi koottua tietoa. (Anttila 2001.)

Tuotantoprojektissa on tavoite konkreettinen ja tarkasti määritelty. Tulos on hyvin rajattu, määritelty ja kuvattavissa ennakoita. Myös tuloksen aikaansaantiin tähtäävä työprosessi on ennakoita tiedossa. Esimerkiksi rakentamis- ja korjausprojektit ja tilaisuuksien järjestämistehtävät kuuluvat tähän ryhmään. *Tutkimus- ja kehittämisprojektit* ovat osa laajempaa kokonaisuutta. Erityisesti liikeyritykset ja tuotantolaitokset käyttävät tämän tyyppisiä projekteja kehitellessään asiakkaiden tarpeisiin ja ongelmiin sopivampia ratkaisuja. Työkohteena on laaja kokonaisuus tai uusi aihealue, lähestymistapana ongelmakeskeisyys ja riskien tiedostaminen. Ratkaisuvaihtoehtoja on useita ja uusia syntyy projektin kuluessa eikä työprosessi ole tarkasti ennakoita tiedossa. (Anttila 2001.)

Tuotekehitysprojekteissa kehitetään uusi tai parannettu tuote tai kokonaan uutta liiketoimintaa. Tuotekehitysprojektissa voi olla myös piirteitä kehittämisprojektista, joten jako ei aina ole täysin selvä. (Anttila 2001.)

5 PROJEKTIN ELINKAARI

Jokainen projekteja käsittelevä kirja jaottelee projektin elinkaaren hiukan eri tavalla. Jokaisessa esitetystä elinkaaresta on useampia, erilaisia osa-alueita. Kuvatuissa elinkaaresta kuitenkin kolme osaa, jotka löytyvät kaikista kirjoista. Ne ovat suunnittelu, toteutus ja arviointi. Jotta saisin selkeän ja mahdollisimman

monipuolisen näkökulman aiheeseen, käsittelen elinkaarta näiden kolmen osan alueen pohjalta.

5.1 Suunnittelu

Projektityössä kaikki perustuu suunnitteluun ja olisikin tärkeää kyetä näkemään ennalta projektin tulos ja elinkaari niin yksityiskohtaisesti kuin on mahdollista. Projektisuunnittelu on prosessi, jonka tuloksena on projektisuunnitelma. Hyvin tehdyillä suunnitelmilla on myös taipumus toteutua eikä suunnitteluvaiheen pahimpia laiminlyöntejä ole helppo korjata projektin jo ollessa käynnissä. (Koskinen 2002.)

Myös Viirakorpi (2000) painottaa suunnittelun tärkeyttä, kun rakennetaan halutunlaista projektia. Hänen mukaansa ydinkysymyksiä suunnittelussa ovat mm. tarkoituksen kirkastaminen, asiakkaiden tunnistaminen, asiakkaiden tarpeiden tietäminen, voimavarojen hankinta ja niiden käytön hallinta sekä toteuttajaverkon aktivointi, organisointi ja sitouttaminen.

Projektisuunnittelussa on kolme nyrkkisääntöä. Suunnittelu tulee tehdä huolella. Hyvin tehty suunnitelma ohjaa projektin etenemistä ja edistää tavoitteiden saavuttamista. Kuitenkin kaikki projektit altistuvat jossain vaiheessa muutokselle ja siksi kertaalleen tehtyä projektisuunnitelmaa tulee päivittää ja sen toteutumista pitää valvoa. Suunnitelma kulkee siis mukana projektin käynnistymisen jälkeenkin. Kolmas sääntö on, että ne henkilöt jotka suorittavat projektin, tulee olla jollain tavalla mukana myös projektin suunnittelussa. Myös sidosryhmien ja osallisten tulisi olla mukana suunnitteluvaiheessa. Tällöin kaikki olisivat sitoutumassa projektiin ja kaikkien mielipiteet pääsisivät kuuluville. (Virtanen 2000.)

Hyvän projektisuunnitelman ei välttämättä tarvitse olla pitkä. Tärkeintä on, että jokaiselle projektille löytyy juuri sille sopiva suunnitelmamalli (Koskinen 2000). Koskinen (2000) esittää kirjassaan projektisuunnitelman sisällysluettelon, joka on käytettävyydeltä yleispätevä ja sitä muokkaamalla sopii useimpiin projekteihin:

1. *Projektin tausta*

Tässä osiossa perustellaan, mihin projekti liittyy ja miksi se on ajankohtainen ja tärkeä. Käsitellään myös taustalla olevia ongelmia ja haasteita. Mahdollisesti myös kerrotaan, ketkä ovat aiemmin käsitelleet asiaa.

2. *Projektin tehtävä*

projektin tehtävä määritellään mahdollisimman tarkasti ja vastataan kysymykseen, miten ja missä määrin projektilla pyritään vaikuttamaan kohteeseen.

3. *Tavoitteet ja hyödyt*

Tässä osassa määritellään tavoitteet ja kuvataan tarkoin projektilla tavoiteltavat tulokset ja saavutettavat hyödyt.

4. *Rajaukset*

Rajataan tarkasti, mitä projektissa tehdään ja mitä ei tehdä. Yksinkertaistetaan asiat.

5. *Ympäristön kuvaus*

Lyhyesti kuvataan toimintaympäristö ja sen pääasialliset muutokset, jotka ovat johtaneet projektin perustamiseen. Kuvataan myös yhteistyöympäristö, ketkä ovat kiinnostuneita samasta asiasta.

6. *Työvaiheiden kuvaus*

Kuvataan työvaiheet ja osatehtävät niin tarkasti kuin mahdollista.

7. *Kalenteroiminen*

Esitetään graafisesti projektin elinkaari ja siihen sisältyvät tehtävät ja työvaiheet.

8. *Rahoitussuunnitelma ja budjetti*

Tämä osio kertoo, mistä toivotaan saatavan rahoitus projektille. Budjetin tulee olla realistinen ja siinä pitää näkyä kaikki kustannukset.

9. Henkilöstö

Tässä määritellään henkilöstö, heidän vastuut ja kunkin työpanos. Lisäksi kerrotaan, keitä muita projekti kuormittaa.

10. Työmenetelmien tarkka kuvaus

Perustellaan eri menetelmien käyttö projektissa. Kuvailaan seuranta, kuka seuraa ja milloin sekä mihin asioihin seurannassa kiinnitetään huomiota.

11. Projektin ohjaus ja organisaatio

Kuvailaan projektin organisaatio sekä kenelle projektipäällikkö vastaa ja raportoi.

12. Arviointi ja raportointi

Kuka arvioi projektia, mitä arvioinnilla tarkoitetaan tässä projektissa, määrälliset tavoitteet ja niiden arviointi. Lisäksi, millaisia raportit ovat ja kuinka usein ne tehdään ja kenelle.

5.2 Ohjaus ja seuranta

Kun projektipäällikön tavoitteena on saada projekti ajoissa valmiiksi, pysyä budjetissa ja toimittaa asiakkaalle sovittu tuotos, pitää hänen myös kyetä mittaamaan projektin "tila". Mitä ei voi mitata, sitä ei voi myöskään kontrolloida. Projektin ohjaukseen liittyvät muuttujat ovat aika, kustannukset, laajuus ja laatu (Karlsson & Marttala 2001). Edellä mainittujen lisäksi on projektin kuluessa syytä arvioida muita projektin etenemiseen liittyviä tekijöitä, kuten projektiryhmän sisäinen ilmapiiri ja työskentelyn tehokkuus. Nämä asiat osaltaan edistävät – tai hidastavat – projektia, eivätkä näy projektisuunnitelmassa. (Virkki & Somermeri 1997.)

Ajan seuranta voi tapahtua esimerkiksi jonkin atk-ohjelman avulla. Sen avulla voidaan seurata, missä mennään ja mitä tehtäviä on vielä jäljellä. Vaikka projekti pysyy aikataulussa, se ei välttämättä tarkoita budjetissa pysymistä. Projektin edetessä eteen voi tulla yllättäviäkin tekijöitä, jotka vaikuttavat projektin talouteen. Joidenkin toimenpiteiden tekemättä jättäminen ja projektin

aikana tulevat uudet vaatimukset ovat tavallisimmat syyt projektin myöhästymiseen ja kustannusten kasvuun. Projektipäällikön tehtävä on arvioida, kuinka nämä uudet vaatimukset vaikuttavat *projektin laajuuteen*. Jos muutokset tulevat vaikuttamaan projektiin suuresti, on asia vietävä ohjausryhmään. Siellä päätetään muutosten mukaan ottamisesta. Laadun mittaaminen on vaikeaa, mutta myös siihen on olemassa tekijöitä, joiden avulla se on mahdollista. Näitä ovat esimerkiksi dokumentointiin tulevat muutokset, asiakkaiden valitukset ja työn tulosta testattaessa ilmenevät virheet. (Karlsson & Marttala 2001.)

Projektin ohjaus ei ole pelkästään kovaa faktaa vaan kuten aiemmin mainittiin, myös ns. pehmeämmät tekijät on huomioitava. Ohjauksessa on kyse aina ihmisistä ja tarkoituksena on mahdollistaa yhdessä työskentely. Myös projektiryhmäläisten vahvuuksia tulee hyödyntää. Tämä edesauttaa osaltaan työn tehokkuutta. Kaikkien tulee hyväksyä projektin tavoitteet ja arvostukset. Ilman yhteisiä päämääriä ei ole projektia. (Karlsson & Marttala 2001.)

5.3 Arviointi ja projektin päättäminen

Arviointi on osa projektia ja sitä tehdään koko projektin ajan. Arviointi tähtää oppimiseen ja sen avulla kehitetään omaa toimintaa. Projektin jälkeen arviointi auttaa hyödyntämään saatuja kokemuksia ja tuloksia muussa toiminnassa. Hyvin toteutettu itsearviointi on usein tarpeeksi pätevä arviointikeino ”tavallisissa” projekteissa. Itsearvioinnin hyviä puolia ovat mm. edullisuus, osuvuus, hyödynnettävyys ja välittömät oppimisvaikutukset. Tosin puutteitakin sillä on, kuten osaamisen puute, näkökulmien kapeus ja subjektiiviset sidokset. (Viirikorpi 2000.)

Projektin viimeiseen tehtävään, projektin päättämiseen, liittyy dokumentoinnin viimeistely ja arkistointi. Päättämisvaiheessa projektipäällikön tulee pystyä osoittamaan, että projektin aikaansaama tulos on valmis ja se on asetettujen tavoitteiden mukainen. Myös dokumentoinnin tulee olla kaikilta osiltaan valmis. (Virkki & Somermeri 1997.)

Tärkein osa dokumentointia on useimmiten projektin loppuraportti. Se sisältää koosteen, jossa lyhyesti selostetaan projekti. Lisäksi siinä arvioidaan, miten hyvin tavoite on saavutettu. Lopuksi esitellään projektityöskentelystä saadut kokemukset. Vaikka raportit voivat olla hyvin erinäköisiä – projektityypistä riippuen – tulisi loppuraportin sisältää ainakin tiivistelmä, tavoitteen arviointi, selvitys kustannuksista, projektista saadut kokemukset sekä toimenpide- ja parannusehdotukset. Tärkeintä on se, että raportti täyttää tehtävänsä ja se on mahdollisimman objektiivinen. (Karlsson & Marttala 2001.)

6 KUNTOUTTAVA TYÖOTE –HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

Savonlinnan seudulla iäkkäiden osuus väestöstä tulee lähivuosina kasvamaan. Heidän osuutensa Itä-Savon väestöstä on jo nyt yhtä suuri kuin keskimäärin kunnissa vuonna 2020. Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma vuosille 2002–2003 korostaa ikäihmisten omia mahdollisuuksia edistää ja ylläpitää terveyttä ja toimintakykyä. Myös Terveys 2015 – kansanterveysohjelmassa pidetään tärkeänä ihmisten arkielämässä tapahtuva terveyden edistymistä ja sitä tukevien edellytysten parantumista. Kuntoutusselonteossa (STM 2002) kiinnitetään huomiota eri kohderyhmien kuntoutuksen vaikuttavuuden lisäämiseen, asiakasyhteistyön parantamiseen ja terveydenhuollon kuntoutustehtävän tehostamiseen. Selonteon taustalla olleessa asiantuntijakatsauksessa todetaan, että useissa sairaus- ja potilasryhmissä moniammatillinen kuntoutus on vaikuttavaa. Kuntoutuksen vaikutukset ovat vahvimpia, kun kuntoutus yhdistetään ympäristöön, lähiyhteisöön ja työyhteisöön kohdistuviin toimenpiteisiin.

Itä-Savon terveydenhuoltopiirin perustamismahdollisuuksia koskevan selvitystyön loppuraportissa (2003) korostetaan hoitoketjujen sujuvuutta. Tämän lisäksi ennaltaehkäisevälle ja hyvinvointia edistävälle toiminnalle annetaan näkyvä asema. Savonlinnan seutu tarjoaa hyvät puitteet inhimilliseen elämän, osaamisen ja elinkeinoelämän yhteistyölle ja innovaatioille. Seudun

osallistumisverkosto suo mahdollisuudet seutukunnalliseen yhteisötyöhön, jossa kuntalaiset ja sidosryhmät ovat aktiivisessa vuorovaikutuksessa alueen kehittämiseksi. (Savonlinnan seudun aluekeskusohjelma, 2004)

Vanhustenhuollon tavoitteena Savonlinnassa on edistää ikäihmisten kotona selviytymistä ja vähentää pitkäaikaishoidon laitospaikkojen tarvetta. Koska yhä huonokuntoisempien vanhusten määrä kasvaa, on käytettävissä olevat voimavarat kohdennettava entistä tarkemmin. Edellytyksenä ikäihmisten kotona selviytymiselle on omatoimisuutta tukevien ympäristöjen ja saumattomien palveluketjujen rakentaminen kattaen koko palvelukentän. Tästä seuraa tarve kehittää eri sektoreiden mahdollisuuksia kuntouttavien palvelujen tarjoamiseen ikääntyvälle väestölle.

Kotona asuvien ikäihmisten riski joutua pitkäaikaiseen tai pysyvään laitoshoittoon on suurentunut erityisesti akuutin sairauden jälkiseurauksena. Esimerkkeinä ovat aivohalvaus, lonkkamurtumat, sisätautiset ongelmat tai infekioon liittyvä yleiskunnon heikkeneminen. Geriatristen, moniammatillisten yksiköiden on osoitettu vähentävän pysyvää laitoshoittoa, sairaanhoitotarvetta ja jonkin verran myös kustannuksia sekä lisäävän vanhusasiakkaiden tyytyväisyyttä erityisesti sellaisilla asiakkailla, joiden toipuminen on hidasta tai epätäydellistä.

Hankkeen tarkoituksena on ollut luoda alueellinen toimintamalli iäkkäiden toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja kotona asuvien henkilöiden kuntouttamiseksi silloin kun heidän toimintakykynsä on tilapäisesti heikentynyt esimerkiksi akuutin sairauden tai tapaturman jälkeen. Hankkeessa on hyödynnetty Savonlinnan alueella olevaa eri sektoreiden kuntoutusalan osaamista ja – mahdollisuuksia.

Hankkeen toimijoina ovat Savonlinnan kaupunki (sosiaali- ja vapaa-aikatoimi, tekninen virasto), Savonlinnan perusterveydenhuollon kuntayhtymä, Itä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymä ja Mikkelin ammattikorkeakoulu. Edellisten lisäksi tiivistä yhteistyötä tehdään vapaaehtoisjärjestöjen ja muiden ikäihmisille palveluita tuottavien tahojen kanssa. Hanketta on valmisteltu vuodesta 2002

alkaen eri toimijoiden muodostamissa vanhustenhuollon koordinoimissa työryhmissä.

Hankkeelle on perustettu ohjausryhmä, jossa ovat mukana kaikkien toimijoiden edustajat. Ryhmän puheenjohtajana on sosiaalijohtaja Veijo Heinonen. Ohjausryhmä nimesi hanketta valmistelevan työryhmän, jonka puheenjohtajaksi nimitettiin vanhustenhuollon vastuhenkilö Eija-Riitta Hämäläinen. Hankkeen aikataulun mukaisen etenemisen varmistamiseksi palkataan hankerahoituksella projektityöntekijä koordinoimaan hanketta.

Ikäihmisten kotona selviytymistä tukemaan luodaan alueellinen toimintamalli, joka mahdollistaa kuntoutuksen saumattoman palveluketjun. Sosiaali- ja terveydenhuollossa kehitetään ja otetaan käyttöön yhteinen hoito-, palvelu- ja toimintakykysuunnitelma sekä toimintakykymittaristo. Laitoksessa aloitettua kuntoutusta jatketaan kotipalveluhenkilöstön toimesta yhdessä tehdyn suunnitelman mukaisesti. Tavoitteena on, että kaikki avohuollon asiakkaat tulevat kotona tapahtuvan kuntoutuksen piiriin. Yhteistyössä hyödynnetään vuoden 2004 alussa sosiaali- ja terveydenhuollossa käyttöönotettavan sähköisen tietojärjestelmän mahdollisuudet ajantasaisen palvelun turvaamisessa asiakkaille. Toimintakykymittariston sekä hoito-, palvelu- ja toimintakykysuunnitelmien lomakkeita käytetään kyseisellä ohjelmalla. Vanhustenhuollon henkilökunta koulutetaan ohjelman käyttöön. Tietohallinnan peruskoulutus kotipalveluhenkilöstölle on aloitettu syksyllä 2003. Terveyskeskuksessa kehitetään ikääntyvien fysioterapiaa ja järjestetään ikäryhmäsuunnattuja toimintakykytestauksia.

Hankkeen tavoitteena on tukea Savonlinnan seudun ikääntyvän väestön itsenäistä asumista ja kotona selviytymistä. Keskeisenä palveluketjun osana tulisi toimimaan Pihlajakodin yhteyteen perustettava tehostetun kuntoutuksen yksikkö. Yksikön toiminnan suunnittelua ja toiminnan käynnistämistä on valmistellut vuodesta 2002 lähtien vanhustenhuollon työntekijöistä koostunut työryhmä. Tehostetun kuntoutuksen yksikössä, joka toimii samalla Mikkelin ammattikorkeakoulun ja työelämän yhteistyöareenana kehitetään ja arvioidaan uusia ikäihmisten kuntoutuksen moniammatillisia toimintamalleja.

Ammattikorkeakoulun kanssa toteutetaan omatoimisuutta edistävää koti- ja lähiympäristön suunnittelua ja siihen liittyvää tuotekehittelyä.

Tehostetun kuntoutuksen yksikkö on tarkoitettu lyhytaikaista kuntoutusta varten. Harjoitteet tapahtuvat kodinomaisessa ja aktivoivassa ympäristössä yksikön päiväohjelmaan integroituina. Asiakkaat yksikköön valitaan erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon tätä tarkoitusta varten perustetussa moniammatillisissa kuntoutustyöryhmissä. Kuntoutusyksikössä tehtävän työn ohella henkilökunnan työpanosta kohdennetaan asiakkaan kotiin jatkuvuuden turvaamiseksi.

Tämän hankkeen keskeisenä tavoitteena on kuntouttavan työotteen kehittäminen kattamaan koko palveluketju. Edellytyksenä tälle on koko vanhustenhuollon henkilöstön laaja-alainen kouluttaminen ja perehdyttäminen kuntouttavaan työotteeseen. Osalle henkilökunnasta annetaan Ikäinstituutin vanhusten liikunta sosiaali- ja terveydenhuollossa (VALSSI) kouluttajakoulutus. Nämä edelleen kouluttavat työpareina koko sosiaali- ja terveystoimen vanhustenhuollon henkilökunnan. Koulutusta jatketaan Mikkelin ammattikorkeakoulun järjestämällä syventävällä koulutuksella.

Hankkeen yhtenä tavoitteena on edistää ikääntyvien väestön toimintakykyä ja itsenäistä selviytymistä ja osallisuutta. Tavoitetta tuetaan tehostamalla poikkihallinnollista yhteistyötä vanhustenhuollon, vapaa-aikatoimen, teknisen toimialan ja kolmannen sektorin välillä. Asuinympäristöjen ja liikuntapalvelujen suunnittelussa otetaan huomioon liikuntarajoitteisten ja ikäihmisten liikunnalliset tarpeet. Vanhustenhuollon työntekijät yhdessä teknisen viraston kanssa ovat syksyllä 2003 tarkastaneet liikuntarajoitteisten ja iäkkäiden piha-alueet ja kulkureitit. Alueiden käytön tehostamistarpeista on tehty kartoitus. Suunnitelma alueiden kunnostuksesta tehdään yhdessä teknisen viraston, sosiaali-, vapaa-aikatoimen sekä Mikkelin ammattikorkeakoulun kanssa. Hankkeen aikana luodaan toimintatapa joka vakiinnutetaan käytännöksi poikkihallinnollisen yhteistyön tekemiseksi ympäristöjen suunnittelussa. Osalle käytännön toteutuksesta haetaan hankerahoitusta.

Olemassa olevien liikuntatilojen käyttöä tehostetaan perustamalla liikuntaryhmiä ja muokkaamalla tiloja ja välineitä ikäihmisten tarpeet huomioiviksi. Liikuntaryhmiin osallistujat valitaan yhteistyössä sovitun käytännön ja arviointimenetelmien mukaan. Ryhmiin osallistumisen edistämiseksi hankkeeseen varataan rahoitusta asiakkaiden kuljetuksiin. Ikääntyvän väestön ja omaisten osallisuutta edistetään kuntouttavasta työotteesta ja liikunnan merkityksestä tiedottamalla, järjestämällä kansalaisiltoja sekä ikäihmisten ja kuntoutuksen asiantuntijoiden yhteisiä foorumeita.

7 HANKKEEN OSA-ALUEET

Hanke koostuu useammasta osa-alueesta, jotka kuitenkin ovat tavalla tai toisella yhteydessä toisiin ja joiden yhteistavoitteena on ikäihmisten toimintakyvyn ja omatoimisuuden edistäminen. Käyn kaikki osa-alueet läpi yksitellen kertoen tarkemmin niiden toimintatavoista, työryhmistä, mahdollisista ongelmista ja tavoitteesta.

7.1 Projektityöntekijän valitseminen

Kuntouttava työote –hankkeeseen haettiin projektityöntekijäksi mielellään toimintaterapeutin tutkinnon omaavaa henkilöä. Koska yhtään toimintaterapeuttia ei hakenut paikkaa, otettiin huomioon myös muut hakijat. Haastatteluun valittiin kaksi henkilöä. Toinen oli sosiaalitoimessa kotipalveluohjaajana työskentelevä ja toinen juuri Savonlinnaan muuttanut sairaanhoitaja. Koska sairaanhoitajalla oli taustalla enemmän kokemusta projektityöskentelystä, valittiin hänet projektityöntekijäksi.

7.2 Tiedottaminen

Heti projektityöntekijän valinnan jälkeen tehtiin Kuntouttava työote –hankkeesta A4-kokoinen esite. Siinä kerrottiin lyhyesti hankkeen tausta-ajatus, toimijat, tavoitteet ja projektityöntekijän yhteystiedot. Esitteen tarkoituksena oli jakaa tietoa hankkeesta erilaisissa tilaisuuksissa.

Alusta lähtien on hankkeesta pyritty tiedottamaan mahdollisimman laajasti ja säännöllisesti. Hanketta käytiin ensimmäiseksi esittelemässä Savonlinnan kotipalvelun, vanhainkotien ja terveyskeskuksen henkilökunnalle. Esittelyt pidettiin työpaikkojen viikoittaisten työpaikkakokousten yhteydessä. Koska vanhustyön parissa työskentelevät henkilöt, hankkeen toimijat, olivat avainasemassa hankkeen eteenpäin viemisessä, koettiin heidän ajantasalla pitäminen erityisen tärkeänä. Samassa yhteydessä työntekijöillä oli mahdollisuus tuoda suoraan projektityöntekijälle tiedoksi omia ajatuksia ja ideoita hankkeen suhteen. Kaikkiin työpisteisiin jätettiin lyhyt esite hankkeesta sekä projektityöntekijän yhteystiedot, jolloin häneen olisi mahdollisuus ottaa yhteyttä myöhemminkin.

Hanketta esiteltiin myös Savonlinnan ulkopuolella. 7.6.04 pidettiin Kuopiossa hankepäivä, jossa oli mahdollisuus tutustua myös Kuntouttava työote – hankkeeseen. Sillä kerralla jaettiin informaatiota esitteiden avulla.

Mikkelin ammattikorkeakoulussa järjestettiin syyskuussa 2004 ”Varhainen vanhustyö kannattaa” -seminaari, jossa esiteltiin eri aiheeseen liittyviä projekteja Savonlinnasta ja lähikunnista. Seminaarissa oli osallistujia mm. hoitoalan opiskelijoita ja vanhustyössä työskenteleviä. Tilaisuudessa oli mahdollisuus myös kysyä esiintyjiltä heidän aiheistaan. Myös Kuntouttava työote –hanke pääsi esittäytymään kuulijoille lyhyen esitelmän avulla.

Lokakuussa 2004 Kuntouttava työote –hanke järjesti yhdessä Hakeva-projektin, Kotihoito-projektin sekä Linnalan seniorikeskuksen kanssa ”Tietoa toiminnalla” –päivän, jossa esiteltiin Savonlinnan ikäihmisille suunnattuja projekteja ja hankkeita. Tapahtumasta ilmoitettiin Itä-Savo lehdessä ja se saikin parikymmentä ikäihmistä liikkeelle.

Säämingin seurakunta kutsui projektityöntekijän kertomaan hankkeesta järjestämälleen vanhustenleirille. Esitelmän aikana puhuttiin hankkeen tarkoituksesta ikäihmisten näkökulmaa ajatellen. Osallistujia rohkaistiin ottamaan yhteyttä, jos heillä on hyviä ideoita, esimerkiksi toiveita jonkinlaisen aktiviteetin järjestämiseen ikäihmisille.

Myös hankkeen yhteistyökumppaneita pidettiin jatkuvasti ajan tasalla hankkeen suhteen. Heille lähetettiin säännöllisesti väliraportit sekä kerrottiin samassa yhteydessä lähiaikojen suunnitelmista.

Kun hankkeessa suunnitellut erilaiset toimintamuodot alkoivat käynnistyä, haluttiin hankkeesta kertoa myös ikäihmisille ja heidän omaisilleen. Siinä vaiheessa huomattiin, että hankkeesta piti tehdä kaksi hiukan erilaista esitettä. Toinen oli suunnattu kielellisesti ja sisällöllisesti pelkästään työntekijöille ja toinen ikäihmisille. Niinpä projektityöntekijä päivitti Kuntouttava työote – hankkeesta tehtyä esitettä ja muokkasi siitä toisen version, joka olisi ymmärrettävä ikäihmisille ja heidän omaisilleen. Tätä esitettä jaettiin mm. kotipalvelun kautta asiakkaiden koteihin.

7.3 Kuntoutuksen tukihenkilötoiminta

Kuntoutuksen tukihenkilötoiminta oli uudenlaista toimintaa Savonlinnan vanhustenhuollossa, jonka tarkoitus on edistää ja ylläpitää ikäihmisten kuntoutumista erityisten tukihenkilöiden kautta. Kotipalvelun, vanhainkotien ja vuodeosastojen työntekijät valitsivat keskuudestaan henkilöitä, joilla on erityistä motivaatiota ja innokkuutta olla mukana hankkeessa ja kehittää omaa työtä kuntoutuksen parissa sekä halua viedä kuntoutumisajattelua eteenpäin muille työntekijöille.

Toimintatapoja suunniteltiin yhdessä yhteisissä tapaamisissa ja työntekijät olivat itse vaikuttamassa toimintaan. Kuntoutuksen tukihenkilötoiminnan kautta syntyi uusia toimintatapoja kotipalveluun, kuten erilaisten ikäihmisten virike- ja liikuntaryhmien perustaminen, toimintakyksusuunnitelmien tekeminen yhdessä asiakkaiden kanssa sekä erilaisten virkistystapahtumien järjestäminen.

Kuntoutuksen tukihenkilöille järjestettiin koulutusta, joka tuki heidän toimintaansa. Lisäksi heidän kanssaan tavattiin kuukausittain, projektityöntekijän johdolla, missä pohdittiin tarkemmin tukihenkilöiden toimintatapaa.

7.4 Toimintakyksuunnitelmat

Kotipalvelun työntekijöiden kanssa toteutettiin kokeiluluontoiset toimintakyksuunnitelmat, joiden avulla kiinnitettiin niin asiakkaan kuin työntekijöiden huomio kuntouttavaan työotteeseen. Suunnitelman tekoon kuului alkukeskustelu, jossa käytiin läpi asiakkaan nykyinen vointi ja yhdessä mietittiin, miten asiakkaan toimintakykyä ja omatoimisuutta voitaisiin ylläpitää tai parantaa. Tavoitteet ja suunnitelmat kirjattiin ylös lomakkeelle, johon työntekijät merkkasivat päivittäin, miten suunnitelmaa on toteutettu ja onko toimintakyky edistynyt. Viiden viikon suunnitelman toteuttamisen jälkeen kokoonnuttiin jälleen yhteen asiakkaan ja työntekijän kanssa ja käytiin lomake läpi. Useimmat asiakkaat olivat mielellään mukana kotipalvelun avustamana arkipäivän askareissa ja olivat ottaneet mukaan lisätavoitteita voinnin mukaan. Jos työntekijät olivat aktiivisesti tukeneet asiakasta omatoimisuuteen, oli se vaikuttanut asiakkaaseen toimintakykyä edistävästi. Elokuusta lähtien laajennettiin toimintakyksuunnitelmien tekeminen koskemaan yhden kotipalvelualueen kaikkia asiakkaita.

7.5 Kuntouttava työote-kysely

Kesällä 2004 jaettiin osalle kotipalvelun, terveyskeskuksen ja keskussairaalan työntekijöistä (yhteensä 88 työntekijää) kyselylomake, jonka avulla haluttiin saada tietoa työntekijöiden käsityksistä kuntouttavaa työtettä kohtaan. Lomakkeessa tiedusteltiin mm. tämän hetkistä työnkuvaa ja kehittämisideoita kuntoutumisen näkökulmasta, ajatuksia ja toiveita avo- ja laitoshoidon yhteistyölle sekä kokemuksia Valssi-koulutuksesta (koulutuksesta tarkemmin kappaleessa 7.4.1.) niiden osalta, jotka jo olivat käyneet koulutuksen. Työntekijät saivat muutaman viikon aikaa vastata kyselyyn, jonka jälkeen lomakkeet kerättiin ja vastauksista tehtiin yhteenveto. Yhteenvedon avulla saatiin tietoa työntekijöiden toiveista sekä kehittämis- ja toimintaideoita Kuntouttava työote –hankkeelle.

7.6 Ikäihmisten kuntosaliryhmä

Vuoden 2004 lopussa aloitti toimintansa pilotti-kokeiluna ikäihmisille suunnattu kuntosaliryhmä, joka toteutettiin yhteistyössä Karpalokodin vanhainkodin, terveyskeskuksen, kotipalvelun ja vapaa-aikatoimen kanssa. Kuntosaliryhmä

sisälsi tarkoin suunnitellun sisällön huomioiden osallistujien kunnon ja tavoitteet sekä alku- ja lopputestaukset. Ryhmä koottiin kotipalvelun asiakkaista ja se kokoontui kaksi kertaa viikossa, 10 viikon ajan. Testit antoivat hyviä tuloksia lihasvoiman kehitymisestä ja myös osallistujat saivat positiivisia kokemuksia kuntosalitoiminnasta ja mielen virkistystä ryhmästä.

Maaliskuun 2005 lopussa aloitti toimintansa toinen ikäihmisten kuntosaliryhmä, johon myös osallistujat saatiin kotipalvelusta. Alun perin oli tarkoitus laajentaa kuntosaliryhmien toimintaa fysioterapeuttien ja kuntohoitajien voimin useampaan pisteeseen kevään aikana. Työntekijöiden resurssit ja tilat eivät kuitenkaan riittäneet toiminnan pyörittämiseen, joten kuntosaliryhmien jatkototeutus jäi vielä auki.

7.7 Toimintakykytesti

Moniammatillisessa työryhmässä suunniteltiin toimintakykytestiä, jonka avulla voitaisiin helposti arvioida asiakkaiden toimintakykyä ja saada se pohjaksi asiakkaiden kuntoutussuunnitelmiin. Kun testin ensimmäinen versio saatiin valmiiksi, saivat muutamat kotikalvelun ja Savonlinnan keskussairaalan työntekijät sen testattavaksi omilla asiakkaillaan.

Testauksessa kävi ilmi, että keskussairaallalla jo on useita toimintakykytestejä eikä suunnitteilla oleva testi ei palvelisi toivotulla tavalla. Kotipalvelussa taas mitään testejä ei ole, joten suunnittelua jatkettiin suunnattavaksi pelkästään kotipalveluun. Lopulta kuitenkin huomattiin, ettei ”itse tehty” testistö ole vertailukelpoinen muiden vastaavien testien kanssa, joten seuraavaksi alettiin miettiä valtakunnallisten, maksullisten, testien käyttöönottoa.

7.8 Vanhainkodin ulkoilupolku ja grillikatos

Kesän 2005 aikana valmistui Pihlajakodin vanhainkodin ympäristöön ulkoilupolku, jonka toteutuksessa otettiin huomioon alueen ikäihmisten liikuntarajoitukset. Polun varteen on sijoitettu penkkejä ja sen pohja on tarpeeksi kovaa myös pyörätuolilla kuljettavaksi. Ulkoilupolku suunniteltiin ja toteutettiin yhdessä Savonlinna kaupungin teknisen viraston kanssa.

Kuntouttava työote –hanke järjesti heti polun valmistumisen jälkeen ”Taide-tempaus” -tapahtuman, johon kutsuttiin Hernemäen päiväkodin lapset ja henkilökunta sekä Pihlajakodin vanhainkodin asukkaat. Tapahtumassa sekä lapset että ikäihmiset saivat maalata ja koristella polun varrella olevia kiviä ja kantoja. Samalla lapset saivat kokemusta yhdessäolosta vanhusten kanssa ja päinvastoin. Lisäksi tapahtumassa oli ohjelmassa laulua sekä kahvi- ja mehutarjoilu.

Ulkoilupolun valmistumisen jälkeen aloitettiin sen yhteyteen suunnitella grillikatosta, jossa alueen ikäihmiset voisivat viettää aikaa makkaraa paistaen ja kahvia keitellen. Katoksessa voisi tarvittaessa myös pitää erilaisia keskusteluryhmiä. Suunnittelutyö tehtiin yhteistyössä Mikkelin ammattikorkeakoulun puunmuotoilualan opiskelijoiden ja kaupungin teknisen viraston kanssa. Opiskelijat ottivat vastuulleen katoksen piirustusten suunnittelun toimeksiantajien (Kuntouttava työote –hanke ja Pihlajakodin vanhainkoti) toiveiden perusteella. Tekninen toimiala lupasi hoitaa rakentamisen.

Katoksen piirustuksen valmistuivat aikataulussa, alkuvuodesta 2005. Katoksen oli tarkoitus valmistua toukokuussa 2005. Savonlinnan kaupungin säästötoimien takia ei tekninen toimiala kuitenkaan ehtinyt rakentamaan katosta vaan rakennusprojekti jäi heidän osaltaan kesken. Kuntouttava työote –hankkeen puitteissa kartoitettiin myös rakennusalan opiskelijoiden mahdollisuutta toteuttaa katoksen rakentaminen. Mutta myös opiskelijoiden kevät oli täynnä muita rakennusprojekteja. Siispä grillikatoksen piirustukset ovat valmiina, mutta itse rakentaminen on toistaiseksi ”jäissä”.

7.9 Opinnäytetyöt

Neljä Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskelijaryhmää ottivat hankevastaavaan yhteyttä Mikkelin AMK:ssa syyskuussa 2004 pidetyn seminaaripäivän jälkeen ja halusivat tehdä opinnäytetyön hankkeen puitteissa. Kolme ryhmää, jotka koostuivat fysioterapian ja sairaanhoitajaopiskelijoista, aloittivat töiden suunnittelun. Opinnäytetöiden ohjaajana toimi hankevastaava.

Töiden aiheet suunniteltiin niin, että niiden aiheet ja tulokset hyödyntäisivät sekä opiskelijoita että Kuntouttava työote –hanketta. Opinnäytetöiden aiheiksi tulivat Ikäihmisten tarpeet kuntosalitoimintaa kohtaan, Ikääntyneen kotiharjoittelu ja Kuntouttava työote –hankkeen seminaaripäivä. Toukokuun 2005 lopussa kaikki kolme opinnäytetyötä olivat hyvässä vaiheessa työstettyinä ja kaikkien on tarkoitus valmistua joulukuuhun 2005 mennessä.

7.10 Ikäihmisten liikuntaryhmä

Koska Savonlinnassa ei ole ollut juurikaan tarjolla ikäihmisille tarkoitettu liikuntaryhmiä, oli myös tällaisen perustaminen yksi hankkeen tavoitteista. Sen avulla voitaisiin myös edistää ja ylläpitää ikäihmisten toimintakykyä. Koska Savonlinnan kaupungilla ei ole varoja palkata työntekijää vetämään ikäihmisten liikuntaryhmiä, lähdettiin vetäjiä hakemaan vapaaehtoisuus periaatteella. Kaksi kaupungin entistä työntekijää, eläkkeellä olevia fysioterapeutteja, alkoivat yhteistyöhön Kuntouttava työote –hankkeen kanssa vetämällä liikuntaryhmää.

Liikuntaryhmän vetäjät ja hankevastaava suunnittelivat kymmenen kertaa kokoontuvalle ikäihmisten liikuntaryhmälle sisällön. Hankkeen yhteistyökumppani, Karpalokodin vanhainkoti, antoi liikuntasalinsa maksutta liikuntaryhmän käyttöön. Perustettu pilotti-ryhmään osallistuminen oli maksutonta. Sen avulla haluttiin kartoittaa huonompikuntoisille ikäihmisille suunnatun liikuntaryhmän tarve.

Liikuntaryhmän kokoontuessa keväällä 2005 mukaan tuli kymmenkunta ikäihmistä ja kaikki osallistujat kokivat saavansa ryhmästä hyvää oloa liikunnan lisäksi myös vuorovaikutuksesta muiden ikäihmisten kautta. Koska ryhmällä oli selvästi tarvetta myös jatkossa, sovittiin vetäjien kanssa suunnitella uusi ryhmä saman vuoden syksyllä.

7.11 Lyhytaikaisyksikön perustaminen

Ikäihmisten kuntoutumiseen suunnatun lyhytaikaisyksikön perustaminen oli etenkin kustannuksiltaan Kuntouttava työote –hankkeen suurin osahanke. Yksikön toiminta-ajatuksena oli kuntouttaa keskussairaalaista, kotipalvelusta tai

terveyskeskuksesta tulleita, toimintakyvyltään hetkellisesti alentuneita ikäihmisiä takaisin kotikuntoisiksi.

Suunnittelutyö aloitettiin keväällä 2004 ja alkuperäinen tavoite oli saada yksikkö toimimaan lokakuussa 2004. Kesällä 2004 kaupunki kuitenkin päätti säästää kustannuksia useista kohteista ja lyhytaikaisyksikkö oli yksi näistä kohteista. Niinpä sen suunnittelu keskeytettiin alkuvuoteen 2005 asti. Sen jälkeen suunnittelua jatkettiin yhdessä vanhainkotien edustajien kanssa. Toukokuuhun 2005 mennessä yksikön tilat oli saatu valmiiksi Pihlajakodin vanhainkodin yhteyteen. Vain huonekalut ja hoitotarpeet puuttuivat. Lehti-ilmoitus henkilökunnan rekrytointia varten oli meneillään ja uusi yksikön toiminnan aloitusaika oli suunniteltu lokakuuhun 2005.

7.12 Teemaluentosarja

Yhdessä Säämingin seurakunnan, Linnalan seniorikeskuksen ja kaupungin vanhustyön kanssa tehtiin suunnitelmia kevään 2005 aikana aloitettavista teematapahtumista. Niissä oli tarkoitus luentoja ja yleisen keskustelun avulla jakaa tietoa erilaisista ikäihmisten elämään liittyvistä asioista, kuten apuvälineistä, toimintakyvystä sekä turvallisuudesta. Luennoitsijoiksi oli tarkoitus saada monipuolisesti eri alojen asiantuntijoita. Ensimmäinen teemaluento järjestettiin helmikuussa 2005. Siellä keskusteltiin ikäihmisten turvallisuudesta ja alustusta oli pitämässä edustajat palolaitokselta ja poliisista. Seuraava luento oli huhtikuussa, jolloin aiheena oli ikäihmisten toimintakyvyn ylläpito kotioloissa. Alustuksen piti eläkkeellä oleva, ikäihmisten liikuntaryhmiä vetävä fysioterapeutti. Luentoja suunniteltiin pidettäväksi neljä kertaa vuodessa, kymmenen luennon verran.

7.13 Koulutus

Kuntouttava työote –hankkeessa järjestettiin kaksi suurempaa koulutuskokonaisuutta, Valssi- ja Effic-koulutus. Koulutusten tarkoituksena oli tarjota vanhustyön parissa työskenteleville työkaluja käytännön tasolla, kuten asentohoidot ja ergonomia. Itä-Savon sairaanhoitopiiri oli jo aikaisemmin aloittanut käyttää sähköistä kirjaamista työvälineenä Efficin avulla ja nyt haluttiin yhtenäistää työtapoja kouluttamalla myös kaupungin ja

perusterveydenhuollon kuntayhtymän työntekijät saman ohjelman käyttöön. Lisäksi järjestettiin kuntoutuksen tukihenkilöille heidän tarpeille räätälöity koulutus sekä hankittiin hankkeeseen lisää tietoa ja ideoita muiden järjestämien koulutusten avulla.

Valssi-koulutus

Valssi-koulutus tarkoittaa vanhusten liikunnan perusteet –koulutusta ja on osa Ikäinstituutin ja Valtion Liikuntaneuvoston erityisjaoston ”Vanhusten liikunta sosiaali- ja terveydenhuollossa” -projektia. Valssi –projekti on koulutushanke, jonka avulla edistetään kuntouttavan työotteen toteutumista vanhustenhuollossa sekä tuetaan ikääntyneiden liikkumiskyvyn säilymistä. Kuntouttavaa työtettä lähestytään fyysisen aktiivisuuden näkökulmasta. Koulutusohjelma perustuu liikuntatieteiden maisteri Elina Karvisen lisensoitustyöhön sekä sen pohjalta toteutettuihin Ikäinstituutin kehittämishankkeisiin.

Valssi –koulutuksen tavoitteena on

1. Tukea sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä olevien ikä-ihmisten toimintakykyä ja elämänlaatua lisäämällä mahdollisuuksia fyysiseen aktiivisuuteen arkielämässä.
2. Edistää liikuntapalveluiden syntyä ikäihmisten omassa lähiympäristössä.

Koulutus oli suunnattu koko Savonlinnan vanhustyössä työskenteleville; kotipalvelu, vanhainkodit, päiväkeskus, kotisairaanhoido, päiväsairaala ja terveyskeskuksen vuodeosastot.

Ennen kuin Savonlinnassa aloitettiin Valssi-koulutukset, kävi 14 työntekijää Savonlinnan kaupungin sosiaalitoimesta ja Savonlinnan perusterveydenhuollon kuntayhtymästä kaksi päiväsen Valssi-kouluttaja koulutuksen. Koulutus antoi kouluttajille valmiudet kouluttaa muuta henkilöstöä aiheeseen.

VALSSI -kouluttajat toteuttavat 12 tuntia käsittävän Vanhusten liikunnan perusteet –koulutuksen, jossa koulutettavat saivat tehtäviä liittyen mm. oman työtavan ja -tottumusten, työyksikön toimintatapojen sekä asiakasesimerkkien

pohdintaan. Lisäksi koulutusten aikana keskusteltiin oman työyksikön toimintatavoista ja yhteisistä linjauksista ikäihmisten kuntoutumisen suhteen.

Koulutuksen tarkoituksena oli uudenlaisen ajattelutavan omaksuminen koko palvelukulttuuriin siten, että kuntouttavasta työotteesta tulee tapa toimia arjen hoiva- ja hoitotilanteissa. Lisäksi sen tuli innostaa ja motivoida työntekijöitä sekä herätellä miettimään omaa työskentelyä. Tarkoituksena oli myös antaa uudenlaista sisältöä työhön ja auttaa tätä kautta työssä jaksamista.

Effica-koulutus

Vuoden 2004 syksyn aikana koulutettiin kaikki Savonlinnan kaupungin vanhustyön työntekijät uuden atk-järjestelmän, Effican, käyttöön. Effica-ohjelma on TietoEnatorin suunnittelema järjestelmä, jonne kirjataan asiakkaiden tiedot ja hoitosuunnitelmat. Efficassa tehdään myös kuntoutussuunnitelmat ja niitä pystyy jokainen työntekijä helposti päivittämään. Järjestelmä mahdollistaa asiakkaan hoitotietojen nopean välittämisen kaikille hoitotahoille.

Koulutus järjestettiin niin, että TietoEnator koulutti kaupungilta kymmenen työntekijää järjestelmän kouluttajiksi, ja he puolestaan suunnittelivat ja järjestivät muun henkilökunnan koulutuksen. Effican käyttö aloitettiin terveyskeskuksen, kotisairaanhoidon, vanhainkotien ja kotipalvelun piirissä marras-joulukuussa 2004.

Yksittäisiä koulutuspäiviä

Varkaudessa järjestettiin 21.9.04 ”Missä mennään?” – terveysliikunnan ajankohtaisseminaari. Seminaarin sisällön ajateltiin sopivan kuntoutuksen tukihenkilöiden toimintaan, joten neljä tukihenkilöä pääsivät yhdessä projektityöntekijän kanssa osallistumaan tapahtumaan. Sieltä saaduista tiedoista tehtiin yhteenvetoa paperille, jota jaettiin kuntoutuksen tukihenkilöiden tapaamisessa myös muille.

Tampereella järjestettiin 23. – 24.9.04 ”Hyvä ikä” –messut, jossa projektityöntekijä kävi tutustumassa ja hakemassa lisätietoa ikäihmisiin liittyvistä seminaareista ja messuosastoilta. Myös tästä tapahtumasta tehtiin

kirjallinen yhteenveto, jota jaettiin kuntoutuksen yhdyshenkilöille. Näin heille annettiin mahdollisuus hyödyntää alan ”uusia tuulia” omassa työssään.

Kuntouttava työote –hanke suunnitteli ja toteutti yhdessä Mikkelin ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden yksikön kanssa pelkästään kuntoutuksen tukihenkilöille räätälöidyn koulutuksen. Koulutuksen tarkoituksena oli syventää ja laajentaa kuntoutuksen tukihenkilöiden käsitystä kuntouttavasta työotteesta sekä antaa työkaluja ja tietoa aiheen tiimoilta. Koulutuksen suunnitteluvaiheessa tukihenkilöillä oli mahdollisuus vaikuttaa koulutuksen sisältöön. Koulutuksen pituus oli 1,5 opintopistettä ja se järjestettiin viitenä iltapäivänä, kerran viikossa.

8 HANKKEEN OHJAUS JA SEURANTA

Hankevastaavan lähiesimies, vanhustyön vastuhenkilö, antoi tarvittaessa ohjausta hankkeeseen liittyvissä asioissa. Hän vastasi hankkeen edistymisestä Savonlinnan kaupungin sosiaalijohtajalle, mutta ei varsinaisesti työskennellyt Kuntouttava työote –hankkeessa. Hankevastaava ja vanhustyön vastuhenkilö tapasivat aina tarvittaessa, jolloin käytiin läpi hankkeen edistyminen ja mietittiin mahdollisia ongelmakohtia ja ratkaisuja niihin.

Hankkeen edistymistä seurattiin myös hanketta varten kootussa johtoryhmässä. Siihen kuului edustajia sosiaalitoimesta, Itä-Savon sairaanhoitopiiristä, perusterveydenhuollon kuntayhtymästä, vapaa-aikatoimesta sekä Mikkelin ammattikorkeakoulusta. Johtoryhmä kokoontui vuoden aikana kaikkiaan viisi kertaa. Kokouksissa hankevastaava kävi läpi, mitä hankkeessa oli tehty edellisen johtoryhmän kokouksen jälkeen ja tulevia suunnitelmia. Johtoryhmä saattoi esittää omia ajatuksiaan hanketta kohtaan sekä ohjata hankevastaavaa toivottuun suuntaan.

Ohjausryhmään kuului jäseniä hieman laajemmalla alalla kuin johtoryhmään. Mukana oli edustajat sosiaalitoimesta, Itä-Savon sairaanhoitopiiristä, perusterveydenhuollon kuntayhtymästä, vapaa-aikatoimesta, teknisestä

virastosta sekä Mikkelin ammattikorkeakoulusta. Ohjausryhmä kokoontui kaksi kertaa vuodessa, keväällä ja syksyllä. Sen tehtävänä oli myös seurata hankkeen edistymistä, mutta myös tehdä päätöksiä vedettäessä suurempia suuntaviivoja.

9 HANKKEEN ARVIOINTI JA PÄÄTTÄMINEN

Hankkeen perustaminen tapahtui todella nopeasti. Kotipalveluohjaajilla oli ollut jo pitkään ajatuksia ja ideoita tämän tyyppiselle hankkeelle. Kun vuoden 2004 keväällä Itä-Suomen lääninhallituksen avustuksien haku-aika alkoi umpeutua, päätettiin vastata hanketarpeeseen ja haettiin avustuksia.

Kun hankkeelle myönnettiin avustusta, tarvittiin siihen työntekijä. Koska hankkeen toiminta liittyi tiiviisti ikäihmisten toimintakykyyn, päätettiin projektityöntekijäksi hakea toimintaterapeuttia. Hakukriteereissä ei kuitenkaan vaadittu ainoastaan toimintaterapeutin tutkintoa vaan myös joku muu sosiaali- tai terveydenhuollon tutkinto kelpasi.

Nopea päätös hankeavustusten hakuun vaikutti siihen, että hankesuunnitelma tehtiin suhteellisen nopeasti eikä kaikkia hankkeen toimintamalleja ehditty pohtia tarpeeksi. Hankkeen edetessä on tullut eteen asioita, joita olisi pitänyt suunnitella tarkemmin. Silloin voimavarat olisi mahdollisesti kohdennettu suoraan oikeisiin asioihin ja olisi välttytty ”turhalta” työltä. Tarkka suunnitelma olisi myös helpottanut työtä hankkeessa. Ilman tarkoin suunniteltua suunnitelmaa, olen työssäni joutunut pohtimaan mm. muutamien toimintamallien tarpeellisuutta tai toimintatapaa. Ja kun työskentelin yksin hankkeessa, tuntui suunnittelutyö joskus erittäin raskaalta.

Toisaalta projektityöhön liittyi kokeilemista ja epäonnistumisia. Niiden avulla otettiin parhaat toimintamallit käyttöön ja kehitettiin niitä edelleen, ja huonot ideat heitettiin pois. Se, ettei hankesuunnitelmassa oltu määritelty ja rajattu toimintoja yksityiskohtaisesti, myös välillä helpotti työskentelyä. Saatoin hyödyntää omia ideoita sekä kuunnella työntekijöiden tarpeita ja viedä niitä

eteenpäin. Hankkeessa ei ole ollut yhtä ainoaa oikeaa mallia tehdä työtä, ja vaikka se on ollut erittäin haastavaa, on se ollut myös erittäin antoisaa.

Hanke päättyy vuoden 2005 lopussa, hakemusta jatkohankkeelle ei ole tehty. Koska lähdin hankevastaavan töistä jo toukokuussa 2005, en tiedä tarkkaan hankkeen edistymisestä sen jälkeen. Uusi hankevastaava tuli kotipalvelun piiristä ja on välillä ottanut minuun yhteyttä kysyäkseen mielipidettäni ongelmallisissa tilanteissa. Hän on joutunut tekemään hankevastaavan työtä lähes yksin, koska esimiehenä toiminut vanhustyön vastuhenkilö siirtyi muihin tehtäviin ja hänen sijaisekseen tullut henkilö oli pitkään sairauslomalla syksyllä 2005. Ymmärtääkseni hanke on kuitenkin edistynyt kiitettävästi, mutta sen jatkon ei ole katsottu olevan hyödyllistä tai kannattavaa.

10 POHDINTA

Kuten aiemmin tuli esille, ei hankevastaavan paikkaan vaadittu sosiaalialan tutkintoa ja siksi myös minulla oli mahdollisuus hakea paikkaa. Ajattelin, että voisin tässä työssä yhdistää sekä aikaisemmat tutkinnot ja työkokemuksen terveydenhuollon parissa sekä nykyisen opiskeluni Tampereen ammattikorkeakoulun taiteen ja viestinnän osastolla, jossa suuntautumiseni on projektin hallinta.

Tämä on ensimmäinen kokemukseni näin isosta hankkeesta. Sillä on ollut varmasti merkitystä oman työskentelyni suhteen. On ollut vaikea verrata mihinkään toiseen hankkeeseen – mitä teen oikein tai mitä pitäisi ehdottomasti ottaa huomioon. Olen kyllä päässyt keskustelemaan toisten hankkeiden edustajien kanssa ja sitä kautta voinut hiukan pohtia omaa työskentelytapaani. Näin jälkeen päin ajatellen olisin tarvinnut enemmän perustietoja hankkeen tai projektin vetämisestä, kuten budjetin laatiminen tai raportointi. Toisaalta olen hankevastaavana työskennellessä saanut myös rohkeutta ottaa vastaan uusia haasteita uusien projektien yhteydessä. Olen tajunnut ettei tässä työssä tule koskaan täysin oppineeksi, niin paljon eri hankkeet ja projektit eroaa toisistaan.

Työ on sopinut nykyiseen elämänvaiheeseeni erittäin hyvin. Olen saanut hyödyntää taitojani ja osaamistani sekä opiskella samalla projektin hallintaa. Koska työskentelin pääsääntöisesti yksin, olen joutunut ottamaan selvää projekteihin liittyvistä asioista. Onneksi olen saanut aina tarvittaessa ohjausta projekteihin liittyvistä asioista mm. Itä-Suomen lääninhallitukselta. Välillä olen tehnyt joitain asioita turhaan, välillä olen huomannut tarvetta olla tarkempi hankeasioissa. Ehkä onkin ollut hyvä, etten tiennyt etukäteen kuinka työlästä hankkeen vetäminen on - se olisi voinut "pelottaa" minut jättämään väliin tämän loistavan työmahdollisuuden.

Työskentely hankkeessa antoi minulle loistavat perustiedot ison projektin vetämisestä ja siihen liittyvistä asioista. Työn kautta olen myös päässyt tutustumaan eri organisaatioihin Savonlinna kaupungissa sekä verkostoitumaan monien eri alojen ammattilaisten kanssa. Uskon, että siitä on erittäin paljon hyötyä työurallani jatkossa.

LÄHTEET

- Anttila, P. 2001. Se on projekti – vai onko? Kulttuurialan tuotanto- ja palveluprojektien hallinta. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S & Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tampere: tammer-Paino Oy.
- Karlsson, Å. & Marttala, A. 2001. Projekti kirja – onnistuneen projektin toteuttaminen. Tampere: Tammer-paino Oy.
- Koskinen, K. 2002. Projektien ohjaus. Forssa: Forssan kirjapaino Oy.
- Kuntoutusasiain neuvottelukunta. 2002. Kuntoutusselonteko 2002. (Viitattu 31.10.2005) <http://www.kunk.fi/toimi00-03.htm>
- Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Savonlinnan kaupunginhallitus. 2004. Savonlinnan seudun aluekeskusohjelma 2004, palvelustrategia. (Viitattu 31.10.2005) <http://62.236.87.92/dynasty/savonlinna/cgi/DFRAME.PHP?app=3>
- Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma TATO 2000-2003. Seurantajulkaisu. STM Julkaisuja 2003:12.
- Viirkorpi, P. 2000. Onnistunut projekti – Opas kunta-alan projektityöskentelyyn. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Virkki, P. & Somermeri, A. (toim.) 1997. Projektityön kehittämisen moottori. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Virtanen, P. 2000. Projektityö. Porvoo: WS Bookwell Oy.